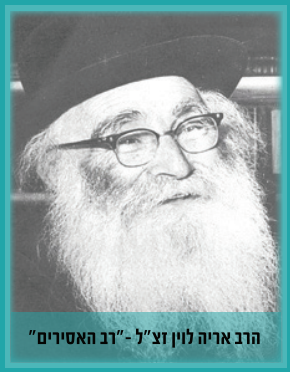
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

כ"ט ניסן תשפ"ב

גליון מספר 254

פרשת קדושים

דרך חיים

"לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה" (ויקרא יט לה). "ופירשו זכרונם לברכה (ב"מ סא:) כי משורה היא מדת הלח והיבש, והיא מדה קטנה ביותר, שהיא אחד מל"ג בלוג. ולמדנו מכאן כי התורה הקפידה על המדות בכל שהוא, כלומר שאף על פי שבשאר גזלות לא תקפיד התורה אלא בפרוטה, בענין המדות תקפיד בכל שהוא. ופירוש הכתוב כן - "לא תעשו עול במשפט", ומהו המשפט השנוי כאן? הוא המדה והמשקל והמשורה. ולמדו זכרונם לברכה מזה שהזכיר הכתוב בכאן משפט, שהמודד נקרא דיין, ואם שקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין" (ספר החינוך מצוה רנח).

המנחת חינוך (שם ס"ק ב) התפלא על דברי ספר החינוך שאדם חייב על עול גם בפחות משווה פרוטה, שהרי בגניבה וגזילה אומר הרמב"ם ש"כל הגונב ממון משוה פרוטה ומעלה עובר על לא תעשה שנאמר לא תגנבו" (הלכות גניבה א א), ו"כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה עובר בלא תעשה שנאמר לא תגזול" (הלכות גזלה ואבדה א א). ועוד שהלכה למשה מסיני היא שבענייני ממונות שיעור האיסור בפרוטה. עוד הקשה המנחת חינוך מהגמרא (ב"מ סא.) שתמהה מדוע יש להוסיף לאו של משקולות, שהרי מעשה זה הוא בכלל איסור גזל. השיבה על כך הגמרא שהאיסור בא לחייב את המוכר משעת נתינת המשקולות במלח, על מנת למעט ממשקל המשקולת, עוד טרם ששקל וגזל את הקונה.

בכדי להבין את טעמו של ספר החינוך לשיעור האיסור גם בפחות משוה פרוטה יש להתבונן בהגדרתו "שהמודד נקרא דיין". כשם שהדיין יושב על כסא משפטו ועליו להיזהר שלא ייצא דין מעוקל מתחת ידו, כך גם אותו העוסק במשקולות. מבאר ר' אליהו לפיאן שכשם שיש איסור לדיין לשנות לכאן או לכאן את הדין אפילו במעט, וכשם שבעל המשקולות עובר על איסור כבר מרגע מיעוט המשקולת על ידי נתינתה במלח - כך ממש עובר על איסור "לא תעשו עול במשפט" מי שממעט ממעלות חברו או מגדיל את חסרונותיו ומגרעותיו. זהו "לא תעשו עול במשפט" כיצד? "במדה במשקל ובמשורה", כאשר אנו מודדים ושוקלים באופן לא נכון ומדויק את תכונותיו של חברנו.

ניתן להתבונן בעניין זה דרך אבות עולם לעומת רשעי עולם להבדיל. יעקב אבינו יוצא לחרן, ועל אף הבטחת הקב"ה אליו "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבתיך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך",

המשך בעמוד הבא

הגליון מוקדש לעילוי נשמת

שרה בת יעקב ז"ל

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** office@ish-tsadik.org.il | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

כמים חיים

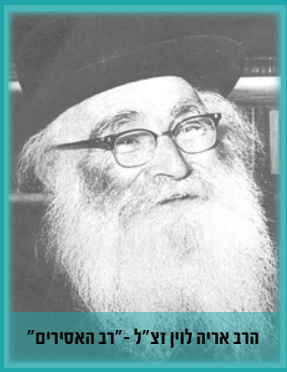
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

חשש יעקב שמא ילמד מדרכי לבן ומעשיו. בשל כך לא התספק יעקב בהבטחות אלא לקח על עצמו כל מיני קבלות לחיזוק מעשיו ויראת ה' שבליבו בכדי להיות ראוי לקיום כל אותן הבטחות (כדברי הרמב"ן בראשית כח כא). עוד חשש יעקב שמא בחזרתו תעמוד לעשו הרשע זכות כיבוד הורים וישיבת ארץ ישראל להם זכה בכל אותן שנים. האבן עזרא (שם לב ט) כותב כי "פחד שמא חטא או שגג במחשבתו, ובעבור זה לא יהיה ה' עימו". יעקב אבינו, שדמותו חקוקה במרכבה, לא בטוח בעצמו על אף מה שהובטח לו על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, "אבל הכל מיראת חטא, כי דרך הצדיקים לירא תמיד" (רמב"ן שם לב יג).

לעומת זאת, על עשו הרשע כבר נאמר "אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה'" (עובדיה א ד). מבאר המדרש (ילקוט שמעוני ירמיהו שלג) את הפסוק: "לעתיד לבא כשהקב"ה דן את עשו הרשע, מה עשו עושה? מתעטף בטליתו ובא ויושב אצל יעקב, ואין "כוכבים" אלא יעקב שנאמר "דרך כוכב מיעקב", וכתיב "הבט נא השמימה וספור הכוכבים". ויעקב אומר לו אחי, לא תהא כיוצא בי, שנאמר "אהי דבריך מות אהי קטבך שאול". גזירות שהיית גוזר עלי שאהא עובד אלילים, אלו הייתי עושה הייתי מתחייב מיתה בידי שמים, ואם לא אעבוד אתה הורג אותי, לפיכך "אהי דבריך מות אהי קטבך שאול". כיון שעשו יורד לשאול נשתייר יעקב לעצמו". עשו מתעטף בטלית - בזכויותיו ומצוותיו, ויושב אצל יעקב כאומר ששווים הם בזכויותיהם. אך הקב"ה עתיד להורידו משם, משום שאינו שקול לאמיתו של דבר כיעקב אבינו ע"ה.

מכאן עלינו ללמוד כמה לדייק ולא לטעות במשקל מזויף. עליו לשקול מעשינו, לא לחסר ולא לייתר ממעלותינו. זוהי תכונתו של הקב"ה המדייק במשקלו של האדם: "אני ה' חקר לב בחן כליות ולתת לאיש כדרכו כדרכיו כפרי מעלליו" (ירמיהו יז י). כמה עלינו להיזהר למדוד נכון את עצמנו ואת זולתנו, שלא לעשות עול במשפט.

שבת שלום!

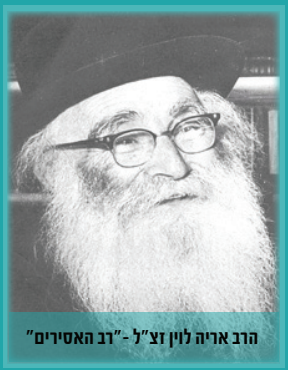
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

ר' נח הייזלר, רבה של שכונת 'סנהדריה מורחבת' בירושלים, אף הוא מילידי רוחו וחניכיו של ר' אריה, סיפר שבהזדמנות מסוימת שאל את ר' אריה: "במה זכית בזרע ברך ה'?".

השיב לו ר' אריה:

"לפי עניות דעתי מתנת שמים היא, משום שעד מאד נזהרתי בכבודם של תלמידי-חכמים. וגם בתקופה הסוערת כאשר להטה אש המחלוקת במלוא עוזה בירושלים בימים ההם, השתדלתי מאד שלא להביע, לא בבית ולא בחוץ, שום נקיטת עמדה או צד כלשהו. ובביתי החדרתי שכבוד שני הצדדים - שווים ומכובדים בעיניי. זה אומר בכה וזה אומר בכה, ומה לנו להתערב בין שני הרים גבוהים".

הכבוד שהרב רחש לתורה ולתמידי-חכמים חדר היטב בליבות בניו ובנותיו, וזכו לינוק יסודות אלו משורשם.

(דרך אבות עמ' לז-לח)

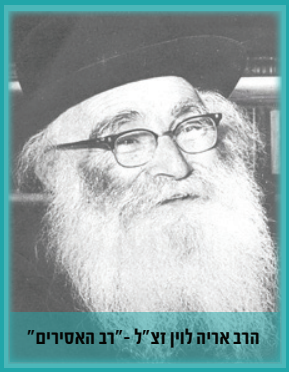
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

בשבת זו יחול ערב ראש חודש ניסן הבא עלינו לטובה, ומשכך היא שבת מברכין. על אף שבכל שבת מברכין אין נוהגים בני אשכנז לומר "אב הרחמים" טרם החזרת ספרי התורה לארון, בשבת מברכין של ימי הספירה אומרים אותו, משום שעיקרו נוסד על הגזירות שהיו בימים אלה. וכן אומרים אותו בתקופה זו גם אם יש ברית מילה או חתן בשבעת ימי המשתה שלו. והובא בשולחן ערוך הרב (סי' רפד) שלא לאמרו בשבת מברכין של חודש אייר, משום שהוא עדיין חודש ניסן, וכן הובא במעשה רב (אות קלח). אך רבים נהגו לאמרו.

בשבת זו נקרא להפטרה בהפטרת "מחר חודש" (שמואל א כ), במקום הפטרת "קדושים", בשל היותה שבת ערב ראש חודש.

יש לתת את הדעת בסעודה שלישית למחלוקת בדבר התוספות הסותרות - "רצה" משום שבת ו"יעלה ויבוא". אדם שהתחיל וסיים סעודתו טרם שקיעת החמה יאמר "רצה". אם החל סעודתו טרם השקיעה, והוסיף ואכל כזית פת גם בלילה, בזה באנו למחלוקת הפוסקים. מרן המשנה ברורה (קפח ס"ד לג) בשם הט"ז (סק"ז) כתב שמזכיר גם את של שבת, משום תחילת הסעודה, וגם את של ראש חודש, משום המשכה. בשם המגן אברהם (שם) הביא המשנה ברורה שיזכיר את של ראש חודש בלבד, משום שישנו ספק אם להזכיר של שבת כשמברך כבר במוצאי שבת. ואילו לדעת הב"ח הולכים לעולם אחר שעת התחלת הסעודה, ומזכירים "רצה" בלבד.

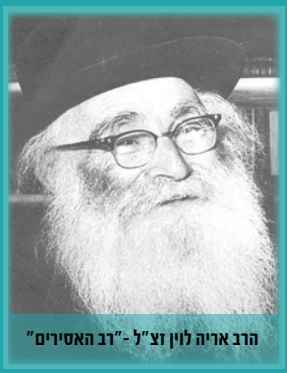
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת
עם הרב חיים אידלס

שאלה | אנחנו נוהגים לומר בימות הקיץ "משיב הרוח ומוריד הטל", כפי הנוסח שמברכים בתפילת הטל ביום טוב ראשון של פסח, האם יש לכך מקור?

תשובה | כתב בעל המחצית השקל (סימן קיד סק"ג) שמדברי מרן השו"ע משמע שיש לומר רק מוריד הטל בימות הקיץ, וכן הוא בנוסח התפילה של הרמב"ם (סוף ספר אהבה). ובנוסח תפילת רב עמרם גאון.

וכך כתב בעל הכף החיים (שם סקי"ז) שכן הוא בפשטות מנהג בני ספרד.

אולם הב"ח (שם) ביאר בדברי הטור (שם) שנוסח ספרד הקדמון היה לומר "משיב הרוח ומוריד הטל", וכך פסק לומר בעל המגן אברהם (שם סק"ג), והנוסח הינו על פי מה שאמרו רבותינו (תענית דף ג.) "בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר.. לפי שאינם נעצרים.. ואם בא להזכיר מזכיר", ומשמע שקאי גם על טל וגם על רוחות.

ומנהג זה הובא בקיצור שו"ע (סימן יט, ג), ובטור כתב שמנהג אשכנז בקיץ היה לא לומר כלום, גם לא מוריד הטל.

שר בית הזוהר הרבי מזידיטשויב זצ"ל (הובא בספר פרי קודש הילולים) הביא שמנהג קדושי ארץ, הרבי מסאסוב והרבי מקוזניץ זי"ע, היה לומר "משיב הרוח ומוריד הטל". ורבים נוהגים כך בפרט שהוא על פי סוד, וכפי שכתב בעל שולחן הטהור מקאמארנא זצ"ל (שם), (אם כי הביאו בשם ספר משנת חסידים הקדמון שמוריד הטל הוא ראשי תיבות מ"ה). וכך העיד בספר נימוקי חיים שכך היה נוהג בעל הבני יששכר זי"ע. ומפורש כן בסידור רבי יעקב קאפל [שהיה כידוע החזן אצל מרן הבעש"ט זי"ע]. ובשו"ת דברי יציב (או"ח א, סז) כתב שמנהג זה הוא העיקר לדינא.

וסמך לכך הוא נוסח התפילה בתפילת טל ביום טוב ראשון של פסח, שנראה מכך, שכך היה הנוסח במשך כל ימי הקיץ (דברי ישראל וועלץ חלק א סימן מא).

ועל כן הנוהג לומר: משיב הרוח ומוריד הטל, ימשיך במנהגו, שכך הכריעו רבים מהפוסקים והמקובלים.

בברכה נאמנה, חיים